

IDENTITĂȚI PREMODERNE BĂNĂȚENE: O FAMILIE DE DEMNITARI AI BANATULUI DE CARANSEBEȘ ȘI LUGOJ

Ligia Boldea*

Cuvine cheie: Caransebeș, epoca Principatului ardelean, nobili, genealogie

Keywords: Caransebeș, the Principality of Transylvania era, nobility, genealogy

Considerații preliminare. Caransebeșul, această „reședință de nobili” (*residenza de nobili*), după cum avea să caracterizeze iezuitul Antonio Possevino orașul de pe Bistra la sfârșitul secolului al XVI-lea¹, a fost în evul mediu centrul unui teritoriu predominant românesc, definit ca atare în mărturiile călătorilor și misionarilor străini care au tranzitat s-au rezidat între zidurile sale². Numărul mare de familii nobile nu trebuie să mire căci, încă din secolul al XV-lea, toate reprezentantele elitei sociale românești bănățene au ajuns să aibă proprietăți în Caransebeș, pe măsură ce rolul lor în sistemul administrativ-juridic și politico-militar local a devenit tot mai pregnant începând cu perioada Corvineștilor și continuând în următoarele două secole. Literatura istoriografică s-a îmbogățit în ultima perioadă cu tot mai multe contribuții dedicate nobilimii bănățene din perioada Principatului autonom transilvănean, ce vin să completeze ansamblul compozit al elitelor românești ale Banatului de răsărit din perioada regalității³. Evoluția

* Muzeul Banatului Montan Reșița, b-dul Republicii, nr. 10, e-mail: ligiaboldea@yahoo.com.

¹ *Călători străini despre Țările Române*, II, București, 1970, p. 557.

² De notorietate sunt, de pildă, aserțiunile din anii 1564-1567 ale lui Giovanandrea Gromo, care folosește termenii de *Valachia citerior* sau *Valachia cisalpina* atunci când face referire la banatul de Caransebeș și Lugoj, succesor al mai vechiului banat de Severin (cf. *Călători străini*, II, p. 316 și 127). La fel de relevantă este definirea acestui banat ca o „provincie românească” (*provincia Valachica*) într-una din scrisorile pe care provincialul iezuit Giovanni Paolo Campani o trimite din Alba Iulia în Polonia, dovadă a conștientizării unei realități etnice evidente (*Ibidem*, III, p. 78).

³ Vezi în primul rând diplomatarul întocmit de Costin Feneșan, *Diplome de înnobilitare și blazon din Banat (secolele XVI-XVII)*, Timișoara, 2007 (în continuare Feneșan,

anterioară a elitei românești bănățene în secolele XIV-XV a conturat la nivelul banatului de Severin două tipologii nobiliare, identificate la începutul secolului al XVI-lea în planul analizei istoriografice: o „veche” nobilime patrimonială, cu statut social-juridic bine definit și cu stăpâniri recunoscute și consolidate începând cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea și de-a lungul secolului următor (Bizerea de Caransebeș, Mâtnic de Ohaba Mâtnic, Măciș de Tincova, Deș de Timișel, Fiat de Armeniș, Gârliște de Rudăria), caracterizate în literatura istoriografică și ca o nobilime „a meritului”, ce și-a obținut statutul privilegiat prin credincioasele servicii aduse regalității⁴; și o „nouă” nobilime de funcție, afirmată

Diplome). Extrem de amplu și de bine documentat este și volumul lui Ionuț Costea, „*Solam virtutem et nomen bonum*”. *Nobilitate, Etnie, Regionalism în Transilvania Princiară*, Cluj-Napoca, 2005. Apoi, studiul de sinteză asupra nobilimii românești din Transilvania în perioada menționată, alcătuit de Ioan Drăgan, *Privire generală asupra nobilimii românești din Transilvania în secolele XVI-XVIII*, în *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan*, coord. Dumitru Țeicu, Rudolf Gräf, Cluj-Napoca, 2011, p. 271-295. Lor li se adaugă o serie de monografii dedicate unor familii nobile românești ale Banatului: Ligia Boldea, *Noi considerații asupra elitelor românești bănățene: stăpânii de pe Valea Bistrei (sec. XV-XVI)*, în *AnB* (S.N.), XII-XIII, 2004-2005, p. 325-342; eadem, *Noi date asupra elitelor românești bănățene: familia Lazăr de Almăj (sec. XV-XVI)*, în *Banatica*, 17, 2005, p. 307-322; eadem, *Considerații asupra familiei unui viceban al Severinului: Mărganii*, în *AnB* (S.N.), XV, 2007, p. 167-173; eadem, *Reconstituiri documentare: familii de demnitari români ai Banatului montan medieval*, în *Studii bănățene*, coord. V. Leu, C. Albert, D. Țeicu, Timișoara, 2007, p. 65-85; eadem, *O familie nobilă română a Banatului montan în epoca Principatului: Mâtnicenii de Ohaba-Mâtnic*, în *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan*, coord. D. Țeicu, R. Gräf, Cluj-Napoca, 2011, p. 235-269 (în continuare Boldea, *Mâtnicenii de Ohaba-Mâtnic*); Dragoș-Lucian Țigău, *Familia Fiat de Armeniș în secolele XV-XVIII*, în *Banatica*, 14, 1996, p. 21-51; idem, *Familia Bizere-Găman în secolele XV-XVII*, în *Banatica*, 15/II, 2000, p. 31-69; idem, *Familia nobililor Peica de Caransebeș în secolele XV-XVII*, în *Banatica*, 17, 2005, p. 323-353; idem, *Familia nobililor Vaida în secolele XVI-XVII*, în *AnB* (S.N.), XVI, 2008, p. 199-220; idem, *Familia nobililor Josika (Iojică) în secolele XVI-XVII*, în *Banatica*, 18, 2008, p. 269-295; idem, *Familia nobililor Fodor în secolele XVI-XVII*, în *Banatica*, 19, 2009, p. 77-94.

⁴ Ioan Aurel Pop, *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) în secolele XIV-XVI*, Cluj-Napoca, 1991; Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania (1440-1514)*, București, 2000, p. 286-296 și 348-359; Viorel Achim, *Banatul în evul mediu. Studii*, București, 2000; Adrian Andrei Rusu, *Ioan de Hunedoara și românii din vremea sa*, Cluj-Napoca, 1999, p. 197-232; *Nobilimea românească din Transilvania/Az erdélyi román nemesség*, coord. Marius Diaconescu, Satu Mare, 1997; L. Boldea, *Nobilimea românească din Banat în secolele XIV-XVI (origine, statut, studiu genealogic)*, Reșița, 2002.

grație demnităților ocupate în plan local în conformitate cu politica lui Matia Corvin și a celor doi Iagelloni de încurajare a implicării elementelor locale în structurile administrative și militare ale ținutului de baștină, mici familii nobile (Marga, Lazăr de Almăj, Plugovița, Bucosnița, Floca de Negotești, Pobora) care au deținut o bază materială mult mai redusă decât aceea a celor mai importante familii nobile bănățene⁵. Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea se impune în ținutul banatului de Caransebeș și Lugoj o nouă categorie nobiliară, cea a armaliștilor, posesori în cel mai bun caz al unei sesii, părți de sesie sau casă cu gospodăria aferentă. Această mică nobilime de blazon a rezultat în urma politicii princiare de acordare a diplomelor de înnobilare și blazon în primul rând localnicilor care s-au distins mai ales pentru meritele militare și, într-o măsură mai redusă, pentru cele civile, lor adăugându-li-se și oșteni fugiți din Banatul aflat sub stăpânire otomană, iobagi eliberați anterior de stăpânii lor de pământ sau chiar elemente venite în banatul de Caransebeș și Lugoj din alte comitate sau scaune ale Transilvaniei⁶.

Istoricul familiei Simon de Caransebeș, asupra căreia intenționăm să ne aplecăm în materialul de față din perspectivă genealogică, prezintă o variantă interesantă în panoplia elitelor sociale bănățene. Încercând să încadrăm familia nobililor Simon/Simion într-una din tipologiile enumerate, în urma parcurgerii informației documentare și bibliografice putem afirma încă dintru început că ea a fost mai degrabă exponenta „noii” nobilimi de funcție a Banatului de răsărit, afirmată relativ târziu, probabil la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, grație demnităților pe care începe să le ocupe la nivelul Caransebeșului. Spre deosebire de alte reprezentante ale elitei sociale bănățene, nu există nicio informație documentară care să certifice existența unui patrimoniu funciar anterior secolului al XVI-lea, în jurul căruia să se potenteze statutul privilegiat nobiliar, recunoscut sau dobândit la un moment dat din partea puterii centrale. Apelativul „de Caransebeș”, care însoțește patronimicul familial încă de la începuturile istoriei sale revelate documentar, indică cu destulă certitudine ambientul urban în care s-a constituit acest nucleu familial, fiind însă în imposibilitatea de a preciza contextul în care s-a

⁵ L. Boldea, *Aspects du „cursus honorum” dans le Banat a l’époque du roi Matthias Corvin: noblesse patrimoniale et noblesse de fonction*, în *Banatica*, 20/II, 2010, p. 82-83.

⁶ Feneșan, *Diplome*, p. 15-16.

produs afirmarea sa la nivelul elitelor sociale ale Caransebeșului. Dacă a fost vorba despre o ramură colaterală a unei familii nobile cu rădăcini în secolele anterioare, stabilită în Caransebeș unde își croiește un destin aparte, sau a fost o familie de orășeni care, într-un anumit context care ne scapă, a urcat pe scara socială prin înavuțire și înnobilare, lucrurile sunt imposibil de probat până în acest moment. Familia, al cărui nume cu rezonanță biblică⁷ se regăsește în documente într-o unică formă – *Symon*, *Simon*, a fost enumerată de Pesty Frigyes printre familiile nobile române din Caransebeș și Mehadia, alături de nobilii de Fiat, Jojica, Măcițaș, Gârlișteanu, Găman, Racoviță, Peica, Pribek, Vaida, Fodor, Floca, Marga sau Bobic⁸. Ezităm însă să folosim în materialul de față forma românească a numelui – Simion – preferând să utilizăm grafiera întâlnită în documente, în speranța că argumentația noastră finală va întări această încadrare a familiei în mediul nobiliar românesc bănățean.

Reconstituirea istoriei familiei din perspectivă genealogică, la care ne-am propus să ne rezumăm în materialul de față, urmând ca alte aspecte legate de dinamica patrimoniului funciar familial sau de rolul membrilor săi în administrația locală să le analizăm în alte împrejurări, a întâmpinat o serie de dificultăți generate, ca și în alte cazuri studiate, de inconsistența și inconsecvența informației documentare. Din această perspectivă am încercat să refacem, în limita datelor de care dispunem în acest moment, profilul fiecărui membru al familiei, integrat generației sale. A rezultat o construcție inegală, condiționată strict de ceea ce actele vremii au consemnat, iar timpul scurs de atunci a păstrat. Două sunt documentele cele mai elocvente pe care se poate fundamenta scheletul arborelui genealogic familial – unul datat în 18 iulie 1544⁹ și altul în 20 martie 1591¹⁰, documente la care vom

⁷ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983, p. 415-416.

⁸ Pesty Frigyes, *A Szörényi vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapesta, 1876, p. 40; idem, *A Szörényi bánság és Szörényi vármegye története*, I, Budapesta, 1877, p. 455 (în continuare Pesty, *A Szörényi bánság*).

⁹ Pesty Frigyes, *Krassó vármegye története*, IV, Budapesta, 1883, p. 34 (în continuare Pesty, *Krassó*). Din punct de vedere geografic, ansamblul acestor stăpâniri poate fi localizat astăzi în nord-estul județului Caraș-Severin, pe cursul Pogănișului, ce întreteaie dealurile Sacoș-Zăguzeni, la cca. 25 de km de orașul Caransebeș (vezi V. Sencu, I. Băcănar, *Județul Caraș-Severin*, București, 1976, p. 45-46). În evul mediu parte din ele au aparținut districtului privilegiat Comiat, identificat de Viorel Achim pe valea superioară a Pogănișului, din zona izvoarelor și până la ieșirea râului în câmpie. Potrivit atestărilor documentare, satele acestui district românesc au fost stăpânite în devălmășie de familii de cnezi români bănățeni, pentru ca din 1435 și până în 1457 întreg districtul

reveni în repetate rânduri datorită relevanței lor multiple. Primul act consfințește încheierea unei tranzacții de vânzare-cumpărare prin intermediul căreia aleșii Nicolae Walkay și Gașpar Menyhar au vândut pentru suma de 600 de florini posesiunea Pipirig (*Peperygh*) din Comiat, *Barna* din Bujor (*Bosor*), precum și toate părțile de posesiuni din *Gamza*, *Pokolpathaka*, *Zelha*, *Zorlențu Mare* (*Zorylencz*), *Dragwbrathfalwa*, *Hoobycza*, *Glood*, *Mochkaan*, *Măgura* (*Magyra*), *Ozyey* și *Whezyowa* din districtul Caransebeș nobililor din familia Simon de Caransebeș, respectiv lui Ladislau Simon și fraților săi buni, Ioan și Ștefan, toți fiii ai răposatului Gheorghe Simon, precum și urmașilor răposatului Nicolae Simon, respectiv fiii Mihail, Ioan, Gașpar și copila Elisabeta. Documentul are o relevanță deosebită, atât în ceea ce privește desenarea cu precizie a generațiilor doi și trei ale familiei, cât și din perspectivă patrimonială. Practic, prin această achiziție funciară familia Simon își consfințește statutul de nobilime posesionară, din secolul următor membrii ei apărând în documente și ca nobili de Zorlențu Mare. Se impune însă o distincție care credem că individualizează oarecum această familie. În decursul timpului, tranzacțiile funciare au constituit un aspect esențial al activității economice în care posesorii de pământuri au fost angrenați, fie pentru a-și augmenta domeniile patrimoniale, fie pentru a rezolva anumite probleme de natură financiară. Familia Simon pare că își cumpără în 1544 un întreg patrimoniu funciar; cei care vând respectivele moșii sunt nobili din afara ținutului bănățean, documentul specificând faptul că Nicolae Walkay și-a păstrat pentru sine posesiunea *Wyd* din comitatul Szabolcs și *Myhalfalwa* din comitatul Bihor. Cum au ajuns ei în stăpânirea acelor moșii și predii care au făcut cândva parte din districtul privilegiat al Comiatului nu putem preciza. Cert este că după crearea eialetului de Timișoara, zona în care au fost localizate respectivele sate s-a aflat exact în spațiul de incidență dintre acesta și viitorul banat de Caransebeș și Lugoj, conturat ca atare după anul 1552, o zonă incertă, nesigură,

să fie zălogit fraților Iancu și Ioan de Hunedoara. Vicisitudinile prin care trece Banatul în prima jumătate a secolului al XVI-lea au determinat dispariția districtului ca entitate teritorială, parte din posesiuni fiind înglobate eialetului Timișoara, parte regăsindu-se mai apoi în districtul Caransebeșului, din 1544 ele constituind, după cum vom vedea, patrimoniul funciar al familiei Simon de Caransebeș. Vezi Viorel Achim, *Districtul Comiat. Contribuție la geografia istorică a Banatului în evul mediu*, în *AnB* (S.N.), II, 1993, p. 245- 258.

¹⁰ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1582-1602*, ed. Fejér T., Rácz E., Szász A., I, Cluj/Kolozsvár, 2005, p. 394, doc. 1458.

cu limite probabil fluctuante în timp, ceea ce a vulnerabilizat cu siguranță orice formă de stăpânire existentă. Este probabil unul din motivele pentru care nobilul Walkay a renunțat la aceste stăpâniri. Nu putem decât să emitem ipoteza că familia nobililor Simon a făcut această achiziție, ce se putea dovedi cu potențial de risc, determinată de dorința de a da greutate și legitimitate statutului său social-juridic în cadrul comunității nobiliare a Caransebeșului, dincolo de evidența unei surse suplimentare de bunuri și venituri.

Cel de-al doilea document este un important act de reconfirmare princiară a dreptului de stăpânire asupra posesiunilor Zorlențu Mare și Gamza, a prediilor *Pokolpathaka*, *Zelha*, *Dragobrathfalwa*, *Ohabicza*, *Glod*, *Maczkan*, *Fratest*, *Rekettie* și a pădurii Măgura, acordat urmașilor lui Petru Simon, respectiv lui Ioan Simon senior, fiul răposatului Gheorghe Simon, fiul lui Petru, apoi lui Ioan Simon junior, fiul răposatului Nicolae Simon, fiul lui Petru și, în sfârșit, lui Petru junior, fiul lui Ștefan, fiul răposatului Gheorghe Simon, fiul aceluiași Petru Simon. Se pare că reconfirmarea a fost solicitată de familie datorită pierderii actelor originale de proprietate, ea fiind acordată pentru serviciile credincioase prestate de membrii acestei familii.

Ambele documente trasează, dincolo de orice îndoială, liniile constitutive ale primelor trei generații ale familiei, începând cu Petru Simon și continuând cu fiii și nepoții săi.

Un prim tabel genealogic a fost întocmit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de către Pesty Frigyes¹¹, asupra căruia ne-am propus să intervenim cu o serie de corecții determinate, în primul rând, de un faptul oarecum de neînțeles, acela că istoricul maghiar nu a utilizat conținutul extrem de edificator al documentului din anul 1544, cu atât mai mult cu cât acesta îi era cunoscut, el fiind introdus în cel de-al doilea volum de documente dedicat istoriei comitatului Caraș. Prin accesarea acestui document și prin coroborarea mai multor frânturi de informație documentară, am decis să propunem propria noastră versiune asupra arborelui genealogic al familiei Simon, compusă atât din ramificațiile preluate din tabelul lui Pesty, cât și din creionarea unor noi ramificații care ni se par în momentul de față mai pertinente (vezi Anexa). Deoarece, în mod interesant, am constatat o predilecție pentru anumite prenume, transmise din generație în generație, am recurs la numerotarea diferitelor personaje care populează arborele

¹¹ Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 475.

genealogic familial, cu scopul de a facilita mai buna înțelegere a încrengăturilor specifice acestuia. Trebuie să remarcăm că faptul în sine a creat probleme chiar în epoca respectivă, întâlnind nu mai puțin de trei cazuri în care existența simultană a mai multor membri ai familiei, purtători ai aceluiași prenume, a determinat locurile adevărate să folosească termenii de *senior–junior/maior–minor* pentru identificarea corectă a personajelor care au făcut subiectul diferitelor cauze ajunse în atenția lor. Numai că, în economia studiului de față, situația nu a avantajat întotdeauna reconstituirea genealogică de vreme ce din unele documente lipsesc asemenea precizări, astfel încât ne-a fost practic imposibil să înțelegem la care din cele două persoane purtătoare ale aceluiași prenume se făcea referire în document, după cum vom vedea la momentul oportun.

Prima generație a familiei Simon de Caransebeș. Conform schiței genealogice întocmite de Pesty cu 135 de ani în urmă, primul membru cunoscut al familiei ar fi fost Petru Simon de Caransebeș, atestat în calitate de jurat de Caransebeș în 23 septembrie 1505¹², idee preluată într-o cercetare de dată recentă dedicată nobilimii cetății Caransebeșului din secolele XV-XVI¹³. Un document anterior însă, datat în 20 ianuarie 1492¹⁴, îl amintește pe răposatul Gheorghe Simon, a cărui fiică Ecaterina (*domine Katerine filie condam Georgii Symonis*), căsătorită cu nobilul Nicolae Ciorciuc (*Charchak*) s-a împotrivit unei puneri în stăpânire a familiei răposatului Gheorghe Pâclișar de Caransebeș. Din punctul nostru de vedere, aceasta ar fi cea mai timpurie atestare documentară a unui membru al familiei, cel puțin atât cât documentele lasă să se întrevadă în momentul de față. Ca urmare, avansăm opinia că o primă generație a familiei, relevată documentar, i-a cuprins atât pe Gheorghe Simon, cât și pe Petru Simon, fără a fi în măsură să determinăm gradul de rudenie dintre aceștia. Cu certitudine au trăit cam în aceeași perioadă de timp, circumscrisă în linii mari celei de-a doua jumătăți a secolului al XV-lea și începutului de secol XVI. *Gheorghe I Simon* este atestat deja ca decedat în 1492, lăsând în urma lui o fiică, Ecaterina. Lipsa probabilă a unor urmași pe linie masculină a făcut ca stirpea sa să se stingă, căci cel care s-a conturat ca un adevărat

¹² Pesty, *A Szörényi bánóság*, III, p. 152.

¹³ Lakatos Bálint, *Városi nemesek karánsebesen a 15-16. század fordulóján*, în *Magyar várostörténeti évkönyv*, III, Budapesta, 2008, p. 66, nota 54.

¹⁴ Costin Feneșan, *Documente medievale bănățene (1440-1653)*, Timișoara, 1981, p. 50 (în continuare Feneșan, *Documente*).

patriarh al familie a fost, fără îndoială, *Petru I Simon senior*, a cărui descendență numărând nu mai puțin de 25 de membri a scris istoria acestei familii pe parcursul secolelor XVI-XVII. Doar infime date asupra existenței sale au supraviețuit timpului, cuprinse într-un singur document, datat, după cum precizam anterior, în anul 1505. Calitatea sa de jurat al Caransebeșului în anii 1505-1506¹⁵ îl indică drept un component al sistemului judiciar local, cu o anumită avere și cunoștință de carte, precum și cu o bună reputație în fața membrilor comunității caransebeșene. A avut doi fii, Gheorghe și Nicolae, după cum reiese din documentul datat în 20 martie 1591, de fapt, singurul act cunoscut nouă în care Petru I Simon senior apare alături de fiii săi și de câțiva nepoți.

Generația a doua a familiei Simon de Caransebeș i-a cuprins pe cei doi fii ai lui Petru Simon senior, pe Gheorghe și pe Nicolae (pomeniți ca atare în acest singur document postum din anul 1591); născuți cu siguranță la sfârșitul secolului al XV-lea, și-au desfășurat viața și activitatea în prima jumătate a veacului următor, în 1544 fiind însă ambii pomeniți ca decedați. Nici asupra acestor membri ai familiei nu s-au păstrat informații foarte generoase, ceea ce implică însă și faptul că ei au jucat un rol marginal în traiectul familiei. Dimpotrivă, s-ar putea spune, de vreme ce *Gheorghe II Simon*, continuând tradiția tatălui său, se implică în conducerea urbei, fiind atestat în anii 1534-1535 în calitate de jude al Caransebeșului (*judex de Sebes*)¹⁶, poziție deosebit de onorantă și responsabilă în același timp. În această calitate, de pildă, a judecat în 8 aprilie 1535 împreună cu castelanul Caransebeșului, cu judele nobiliar și cu ceilalți jurați partajul unor moșii situate în depresiunea Mehadica între familia lui Ioan More și familia nobililor Vaida de Caransebeș¹⁷. A avut trei fii, Ladislau, Ioan și Ștefan, fapt semnalat în documentul din 18 iulie 1544, act care consemnează însă și realitatea că la acea dată el era deja decedat.

Asupra fratelui său, *Nicolae I Simon*, avem și mai puține informații (toate postume), mai precis doar ceea ce revelează sus-amintitele documente din anii 1544 (când, la fel ca și fratele său, era deja mort) și 1591. Fiu al lui Petru Simon, a lăsat în urma sa patru copii, pe Mihail, Ioan,

¹⁵ Lakatos B., *op. cit.*, p. 66.

¹⁶ Pesty, *A Szörényi bánság*, III, p. 194; D.L. Țigău, *Aspecte din activitatea prim-juzilor orașului Caransebeș în secolele XV-XVI*, în *Studii bănățene*, coord. V. Leu, C. Albert, D. Țicu, Timișoara, 2007, p. 132; Lakatos B., *op. cit.*, p. 69.

¹⁷ Pesty, *A Szörényi bánság*, III, p. 194.

Gașpar și Elisabeta, dintre care cel puțin doi au dovedit în timp o deosebită capacitate de afirmare social-economică și politico-administrativă.

A treia generație a familiei Simon este și una dintre cele mai interesante, în măsura în care informațiile documentare asupra membrilor ei au sporit exponențial în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. A fost compusă din șapte descendenți, nepoți ai lui Petru Simon, dintre care Ladislau, Ioan și Ștefan au fost fiii lui Gheorghe I Simon, iar Mihail, Ioan, Gașpar și Elisabeta au fost urmașii direcți ai lui Nicolae I Simon, conform mult-pomenitului document din 1544. De această generație se leagă faptul esențial pentru profilul și destinul viitor al familiei – achiziționarea, printr-o investiție financiară considerabilă, a celor 13 moșii și predii din districtul Caransebeș, fapt care a consolidat de bună seamă statutul nobiliar al familiei, atât de legat în acele vremuri de proprietatea asupra pământului. Un detaliu genealogic ar fi de semnalat, detaliu care a ridicat unele probleme de interpretare: în cadrul acestei generații întâlnim situația menționată anterior, a existenței simultane a două personaje purtătoare ale aceluiași prenume, veri după tată, este vorba despre Ioan, fiul lui Gheorghe Simon, cât și despre Ioan, fiul lui Nicolae Simon. În epocă, presupunem că distincția s-a făcut în conformitate cu vârsta biologică, cei care au întocmit actele doveditoare uzitând fie formula de *senior-junior*, fie pe cea de *maior-minor* în desemnarea acestor personaje. Dificultatea pentru cercetător apare datorită faptului că nu în toate documentele emise s-a operat această distincție, ceea ce a creat confuzie, cu atât mai mult cu cât ambii au ajuns să dețină funcții însemnate în plan local (castelan de Caransebeș și prim-jude/*judex primarius*); lipsa identificării exacte prin atributivul uzual ne-a determinat să optăm, mai degrabă prin deducție, la încadrarea unuia din cele două personaje în funcțiile sus-amintite, rămânând ca apariția unor posibile alte documente să arunce o lumină mai clară asupra acestei dileme. Mai trebuie adăugat faptul că, aparținând aceleiași generații, ei au trăit cam în aceeași perioadă de timp: maturi cu certitudine în anul 1544, când realizează alături de frații lor cea importantă achiziție funciară, îi regăsim în viață în anul 1591, când beneficiază de reconfirmarea princiară în stăpânirile lor, ultima știre certă asupra existenței unuia dintre cei doi datând din 1603.

Cel mai în vârstă membru al acestei a treia generații pare să fi fost *Ladislau I Simon*, cel care în 1544 opinăm că a avut inițiativa în procesul de cumpărare a moșiilor ce vor deveni nucleul patrimoniului funciar al

familiei. Nu înțelegem de ce Pesty nu l-a așezat corect în tabelul său genealogic, de vreme ce documentul respectiv specifică faptul că, împreună cu frații săi buni, Ioan și Ștefan, a fost fiul răposatului Gheorghe Simon (*Nobilibus Ladislao Symon Joanni et Stephano fratribus eiusdem germanis filys quondam Georgy Symon de Karansebes*). S-a născut probabil în jurul anului 1520, ultima sa atestare documentară datând din 1563; la sfârșitul secolului, în 1591, era cu siguranță mort fără descendenți pe linie masculină, căci documentul de reconfirmare princiară nu îl nominalizează și pe el sau pe urmașii săi printre beneficiari, așa cum se întâmplă cu frații săi, Ioan Simon senior și Ștefan Simon. Un document datat în 20 noiembrie 1563¹⁸ îl pomenește în rândul „aleșilor” în calitate de *egregius*, dovadă contudentă a statutului său social-juridic privilegiat și a ascensiunii familiei sale în cadrul comunității nobiliare a Caransebeșului, comunitate care se împotrivesc în acel moment înstrăinării unei importante părți din averea familiei Găman-Bizerea către un înalt demnitar al principatului, cancelarul Mihail Csáki, străin de sistemul patrimonial funciar bănățean¹⁹.

Fratele său, *Ioan I Simon senior*, a fost un personaj mult mai bine poziționat atât în structura familială, cât și în cadrul autorității locale a Caransebeșului, documentația referitoare la el fiind suficient de generoasă pentru a creiona profilul unuia dintre cei mai marcanți membri ai familiei Simon. Fiu al lui Gheorghe I Simon, s-a născut probabil în anii '20 ai secolului al XVI-lea, fiind matur atunci când în 1544 participă, alături de frații și verii săi, la acel proces de achiziționare de moșii amintit anterior. A fost căsătorit cu Ana Băcuț (*Bákóczy*) din familia Băcuț de Clopotiva, o cunoscută familie nobilă română hațegană, cu rădăcini în comunitatea cnezială românească a Hațegului de secol XIV²⁰, cu care a avut trei fii, Ladislau, Mihail și Ștefan. Interferăm aici cu un fenomen destul de răspândit în secolele XVI-XVII, acela prin care o serie de familii nobile bănățene ajung să dețină stăpâniri în comitatul învecinat al Hunedoarei, prin donații princiare, cumpărare, zalogire sau alianțe matrimoniale (sunt de enumerat exemplele familiilor Jojica, Ivul, Bucosnița, Vaida, Măcicaș). Este și cazul lui Ioan Simon senior, pe care îl regăsim în 10 februarie 1591 apărând drepturile de moștenire ale soției sale asupra părții cuvenite din

¹⁸ Pesty, *A Szörényi bántóság*, III, p. 320.

¹⁹ I. A. Pop, *op. cit.*, p. 155.

²⁰ Adrian Andrei Rusu, *Ctitori și biserici din Țara Hațegului până la 1700*, Satu Mare, 1997, p. 187-189.

averea familială, ce a cuprins moșiile Clopotiva, Ohabața, *Zachyalm* și Clopotiva Mare, alături de ceilalți soți ai femeilor din familia Băcuț, familie lovită la sfârșitul secolului de fenomenul de *defectum seminis*²¹. Tot despre Ioan Simon de Caransebeș știm că a avut un om (probabil iobag cu sesia lui) la Velcești, în fostul district bănățean neprivilegiat Marginea (integrat acum comitatului Hunedoara), ca martor la fața locului în procesul de punere în stăpânire a baronilor Ștefan și Valentin *Thevrevk de Enningh* asupra a 43 de moșii aparținătoare de acest district²². Importantă pentru conturarea profilului său social este mai ales responsabilitatea dată de funcția pe care a deținut-o la nivelul Caransebeșului, ca o continuare a tradiției deja înrădăcinate în familie; astfel, un document din 20 ianuarie 1586 îl amintește în calitate de *Caransebesi főbiró* (primar)²³, judecând alături de jurații și sfatul orașului un complex proces de moștenire al averii răposatei Elisabeta Pathaky, avere care s-a împărțit între Ladislau Lățug, judele nobiliar al Caransebeșului, și restul familiei Pathaky. Demnitatea deținută a fost, în primul rând, o reflecție a abilităților și meritelor sale pe plan local, căci funcția de primar al Caransebeșului a presupus o serie de obligații vitale pentru buna desfășurare a activității unui târg care s-a transformat pe parcursul secolului al XVI-lea într-un înfloritor centru de producție și comerț²⁴. În al doilea rând, demnitatea la care a ajuns lasă să se întrevadă o bunăstare materială demnă de subliniat; din cele câteva documente care ne stau la dispoziție rezultă că Ioan Simon senior a deținut, pe lângă o casă în Caransebeș (menționată în 20 decembrie 1590 ca fiind situată în vecinătatea casei înnobilate a familiei Tivadar)²⁵, părțile cuvenite din patrimoniul familial achiziționat în 1544 și reconfirmat în 1591, la care s-au adăugat moșiile din comitatul Hunedoara, obținute prin dreptul de moștenire al soției sale. A fost posesor de sigiliu propriu, cu care, de pildă, pecetluiește în 16 octombrie 1599 o ladă cu documente doveditoare a familiei Mâtniceanu, alături de cei doi castelani ai Caransebeșului²⁶. Anul 1603 este și momentul ultimei sale menționări documentare.

²¹ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1582-1602*, p. 382, doc. 1406.

²² Pesty, *Krassó*, IV, p. 216.

²³ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1582-1602*, p. 204; D.L. Țigău, *Aspecte din activitatea prim-juzilor*, p. 133.

²⁴ Samuel Goldenberg, *Caransebeșul în comerțul sud-est european din secolul al XVI-lea, în Banatica*, 1, 1971, p. 163-177.

²⁵ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1582-1602*, p. 368.

²⁶ Feneșan, *Documente*, p. 111.

În sfârșit, despre cel de-al treilea fiu al lui Gheorghe Simon, *Ștefan I Simon*, deținem extrem de puține referințe. Atestat alături de frații săi în 1544, cu siguranță și el ajuns la maturitate în acel moment, moare înainte de anul 1591, căci în actul de reconfirmare a familiei în stăpânirile sale este menționat doar fiul său Petru ca beneficiar, alături de unchiul său, Ioan Simon senior și Ioan Simon junior.

Cealaltă ramură a generației a treia a familiei a fost compusă din fiii lui Nicolae I Simon, respectiv Mihail, Ioan junior, Gașpar și Elisabeta. *Mihail I Simon* este un personaj mai puțin reflectat documentar, deși amprenta sa asupra istoriei familiei poate fi dedusă indirect, din câteva detalii furnizate de acte care fac doar o referire incidentală la persoana sa. Bănuim că s-a născut și el în anii '20 ai veacului al XVI-lea, decedând cândva înainte de anul 1582. Ca și ceilalți membri ai familiei sale, a fost un nobil demn de a duce la îndeplinire sarcini solicitate de administrația locală a Caransebeșului, un exemplu concludent fiind furnizat de un document din 29 octombrie 1561²⁷ ce se referă la rehotărnicirea moșiei Buchin ordonată de banul de Caransebeș și Lugoj, Grigore Bethlen de Iktar, la cererea familiilor Fiat de Armeniș și Bakoczy. Mihail Simon a făcut parte din rândurile acelor *Elector homines* desemnați să asiste la fața locului, împreună cu vecinii și comitaneele moșiei, la retrasarea hotarelor acestei posesiuni. Tot el, în împrejurări care ne scapă, dar bănuim că printr-o alianță matrimonială, a ajuns să controleze părți din posesiunile Domașnea, Cornea, Cănicea, Cornereva, Bogâltin și Zăgujeni din districtul Caransebeș, pe care, printr-o înțelegere cu fratele său, Ioan junior, le lasă moștenire fiicei sale, Ana Simon, după cum vom vedea în paginile următoare. Interesant este faptul că aceste moșii au făcut obiectul unui amplu și foarte disputat proces derulat în deceniile anterioare (în anii 1539-1548 și 1561-1568) între familia Fiat de Armeniș, pe de-o parte, și familiile Moise și Fodor, pe de-altă parte, proces în urma căruia s-a realizat o împărțire cât mai echitabilă a acestor moșii. Familia Simon nu a fost menționată niciodată în această ecuație. Nu ne rămâne decât să presupunem că părți din respectivele posesiuni au ajuns în stăpânirea lui Mihail Simon fie printr-o tranzacție funciară personală, fie printr-o alianță matrimonială în cadrul uneia din cele trei familii nobile (opțiune către care înclinăm), astfel încât el a dispus de abilitatea legală de a le transmite urmașei sale. Ce se poate deduce din informația oferită de un

²⁷ Pesty, *A Szörényi bánság*, III, p. 301.

document din 27 noiembrie 1582²⁸? În primul rând, faptul că la acea dată Mihail Simon era deja decedat, luându-se în discuție o parte a moștenirii sale. În al doilea rând, certitudinea că a avut doar o fiică, Ana Simon, și niciun fiu, astfel încât încă din timpul vieții s-a înțelea cu fratele său, Ioan, să accepte ca fiica să primească anumite părți din bunurile sale funciare, cuvenite de regulă unui moștenitor pe linie masculină. În al treilea rând, nu avem de-a face cu bunuri aparținând patrimoniului funciar al familiei Simon, ci cu stăpâniri care i-au aparținut doar lui Mihail Simon, de unde și acceptul rudelor sale ca acestea să fie înstrăinate în afara familiei, căci Ana Simon a intrat prin căsătorie în familia nobilă a Mâtnicenilor. Sunt doar frânturi de informații pe care am încercat o construcție logică menită să întregască istoricul familiei sale.

O cu totul altă anvergură a avut însă fratele său, *Ioan II Simon junior*, menționat documentar între anii 1544 și 1591, a cărui existență considerăm că a fost caracterizată de un adevărat *cursus honorum*, ce a făcut din el personajul notoriu al familiei. Se cuvine însă a semnală în acest moment dilema care s-a impus cercetării noastre, determinată de lipsa atributivului *junior* tocmai în documentele care pomenesc personajul Ioan Simon în exercițiul funcțiilor deținute; acest fapt, frustrant, fără îndoială, ne-a provocat să încercăm să dăm un răspuns la întrebarea: care din cei doi Ioan Simon (veri după tată, trăitori în aceeași perioadă de timp) a ocupat acele demnități? Ne-am bazat răspunsul pornind de la o certitudine: în 1586 Ioan Simon senior a fost menționat în calitate de primar al Caransebeșului (după cum am văzut în paginile anterioare), simultan cu exercitarea de către un Ioan Simon a funcției de castelan de Caransebeș. Cum nu cunoaștem cazuri în care cele două demnități să fi fost cumulate, am decis să presupunem că Ioan Simon junior a fost cel care a deținut această din urmă funcție. Pesty însuși îl desemnează pe acesta din urmă în calitate de vicecomite (*alispán*) în anul 1590, fără a da însă și sursa informației²⁹. Considerăm că a fost vorba de o confuzie între termenii de vicecomite și castelan strecurată în tabelul genealogic al istoricului maghiar, confuzie pe care nu o mai regăsim în lista cu demnitarii Caransebeșului cuprinsă într-unul din volumele sale referitoare la istoria comitatului Severin³⁰. În consecință, propunem această interpretare, cu rezerva că apariția altor informații documentare ar putea-o

²⁸ Feneșan, *Documente*, p. 65.

²⁹ Pesty, *A Szörényi bántóság*, I, p. 475.

³⁰ *Ibidem*, p. 322-328.

confirma sau, dimpotrivă, infirma. Este posibil ca ascensiunea sa să fi început în anul 1569, an în care un Ioan Simon este numit *auricampsor* (schimbător de aur) al Caransebeșului în locul diacului Gerard³¹. Existența unui asemenea *auricampsor* s-a dovedit absolut necesară unui centru urban în plină înflorire, cum s-a dovedit a fi Caransebeșul în secolele XVI-XVII, cu atât mai mult cu cât spălarea aurului de pe cursul Bistrei și al afluenților Timișului a fost o practică binecunoscută în zonă, cu care s-a ocupat și nobilimea comitatensă. Funcționar în slujba Tezaurariatului, deci a principelui, *auricampsor*-ul avea ca principală sarcină colectarea aurului de la spălători (în general români sau țigani) și plățirea acestora, după care metalul prețios era predat Cămării monetare de la Sibiu. Următoarea treaptă a carierei sale a fost aceea de *judex juratus* al Caransebeșului, calitate în care a asistat alături de primar, de ceilalți juzi-jurați și senatori ai orașului la o tranzacție funciară între nobilul Ioan Gârlișteanu și *providus* Nicolae Pancionovici³². În sfârșit, cea mai importantă demnitate deținută de Ioan Simon junior a fost aceea de castelan al Caransebeșului, documentele pomenindu-l în această calitate în repetate rânduri, începând din anul 1584 și până în 1590. Fiind o funcție colegială îndeosebi din secolul al XVI-lea (după cum semnalează documentele legate de castelanii Caransebeșului)³³, îl întâlnim pe Ioan Simon exercitând această demnitate alături de Gheorghe Dragna între 1584-1586, de Nicolae Toth în anul 1588 și parțial în 1589 și de Ioan Jojica în perioada 1589-1590³⁴. Desigur că principala atribuție a castelanului a fost cea militară, fiind nu numai comandantul cetății ca punct de apărare pasivă, ci și participant activ alături de contingentele recrutate din jurul cetății la diferitele evenimente războinice, subordonat fiind însă banului de Caransebeș și Lugoj care deținea în epocă comanda supremă a regiunii³⁵. Din documentele păstrate legate de istoria familiei Simon putem

³¹ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1569-1581*, ed. Fejér T., Rácz E., Szász A., I, Cluj/Kolozsvár, 2003, p. 62, doc. 16; Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 446.

³² Feneșan, *Documente*, p. 64.

³³ Încă din secolul al XIV-lea asocierea a doi sau mai mulți castelani la o cetate a fost determinată de o cauzalitate diferită, fiind probabil vorba de nevoia de a echilibra conducerea cetății și a domeniului aferent, de a împărți unele atribuții precum și beneficiile la mai mulți familiari. Vezi A.A. Rusu, *Castelarea carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec. XIII-XIV)*, Cluj-Napoca, 2005, p. 244.

³⁴ Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 322-323.

³⁵ D.L. Țigău, *Banii de Caransebeș și Lugoj. Considerații asupra atribuțiilor și competențelor acestora (I)*, în *SMIM*, XVI, 1998, p. 235. Alături de rolul militar îi întâlnim pe castelani în cadrul scaunelor de judecată ale comitatului Severin, ca executori ai porun-

afla, de pildă, că în urma hotărârilor Dietei de la Aiud din 1-5 mai 1586³⁶, Ioan Simon și Gheorghe Dragna, în calitatea lor de castelani de Caransebeș, au fost trimiși să colecteze datoriile restante ale lui Ioan Gerendi din *Gerendre*, estimate la 200 de florini. În 23 mai 1588³⁷ același Ioan Simon, de data aceasta avându-l alături pe Nicolae Toth, dă curs poruncii princiare de a rezolva pricina ivită între Lupu Mâtniceanu și familia înrudită a Făcășeștilor referitoare la soarta a patru iobași de casă. Tot un litigiu între ramurile familiei Mâtniceanu ajunge în atenția castelanilor Ioan Simon și Ioan Jojica în 9 iunie 1589³⁸. A fost vorba despre înțelegerea dintre Baltazar Zagyvai, Lupu Groza și rudele lor, care s-au legat să stea alături în procesul împotriva lui Lupu Mâtniceanu și, deoarece cheltuielile de judecată aveau să fie suportate de Baltazar Zagyvai și de Lupu Groza, restul pârâșilor urmau să se angajeze ca la finalul procesului, indiferent de verdict, să plătească fiecare partea cuvenită, sub garanția sumei de 200 de florini. În sfârșit, aceiași Ioan Simon și Ioan Jojica decid în 11 martie 1591 în procesul care a opus, pe de-o parte, familiile Jojica, Simon și Vaida și, pe de-altă parte, familia Măcițaș în legătură cu averea lor din comitatul Hunedoara³⁹. Credem că ultima mențiune referitoare la Ioan Simon junior datează din anul 1591, atunci când el figurează alături de vărul și nepotul său printre beneficiarii reconfirmării princiare asupra patrimoniului lor funciar familial. Bănuim că a decedat curând după această dată, spre deosebire de vărul său, Ioan Simon senior, care mai trăia încă la începutul secolului al XVII-lea, în 1603. Nu avem informații asupra mariajului său, însă Pesty îi trece printre moștenitori pe Gheorghe, Sigismund și Anuca (*Annok*).

Asupra fratelui său, *Gaspar Simon*, deținem informații minime, ceea ce ne determină să presupunem că a avut o existență scurtă, deci nesemnificativă în istoricul familiei. În fapt, doar documentul din 1544 îl pomenește

cilor princiare, cercetând alături de oamenii locurilor de adevărate pricini diverse legate de stăpânirea asupra pământului ori ca participanți la hotărârici și introduceri în stăpânire. O paletă largă de obligații care au dat măsura importanței funcției respective și a responsabilității pe care deținătorii ei o aveau pe timpul exercitării sale.

³⁶ *Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae*, ed. Szilagyi Sándor, III, Budapesta, 1877, p. 223, art. XXXIII.

³⁷ Feneșan, *Documente*, p. 74.

³⁸ *Ibidem*, p. 76; D.L. Țigău, *Familia nobililor Josika*, p. 293; Boldea, *Mâtnicenii de Ohaba-Mâtnic*, p. 262.

³⁹ A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, III, București, 1931, p. 210-211 (în continuare Veress, *Documente*).

alături de frații și verii săi în procesul de achiziționare a moșiilor care vor forma mai apoi nucleul patrimoniului lor funciar. Faptul că, spre deosebire de rudele sale, el nu mai apare deloc în informația documentară ulterioară întărește opinia că a decedat de tânăr.

O personalitate extrem de interesantă a acestei a treia generații a familiei este cea a *Elisabetei Simon*, fiica lui Nicolae Simon și sora lui Ioan Simon junior. Spre deosebire de frații săi, alături de care apare pentru prima oară în documente în anul 1544, și care erau cu siguranță maturi la acea dată, Elisabeta este pomenită în acest context ca și copilă (*puella*). Trezește un dublu interes cooptarea sa în această tranzacție funciară: în primul rând, este vorba de o femeie, și încă una ce nu a atins maturitatea juridică; în al doilea rând, atât frații cât și verii săi o acceptă ca parte egală în tranzacție, fapt care ne induce părerea, confirmată de date suplimentare, că în familia Simon femeile s-au bucurat de un tratament special, aproape egal cu cel al bărbaților, fapt mai puțin întâlnit concret în documentația vremii, și care presupunem că s-a datorat mai degrabă unor afinități personale. Datorită poziției pe care familia sa a ajuns să o dețină la nivelul Caransebeșului, Elisabeta Simon a contractat o căsătorie extrem de bine poziționată cu unul din personajele de marcă ale nobilimii orașului, este vorba de Francisc Mâtniceanu, fiul lui Blasiu de Mâtnic și al doamnei *Mwssa*, atestat documentar între anii 1548 și 1585⁴⁰. A fost cel mai bine situat membru al familiei Mâtniceanu în secolul al XVI-lea, el deținând timp de mai mulți ani (între 1561-1563 și 1571-1572)⁴¹ funcția de castelan al Caransebeșului, perioadă dificilă, de reșezare a centrilor de putere în zonă după virulența conflictelor habsburgo-otomane de la mijlocul secolului și opțiunea orașelor Caransebeș și Lugoj pentru suzeranitatea otomană în cadrul principatului ardelean. Din păcate mariajul nu le-a adus și moștenitori, astfel încât în 1585, după decesul lui Francisc Mâtniceanu, în fața autorităților locale ale Caransebeșului se deschide problema dreptului de succesiune al rudelor asupra părților sale de stăpânire din cadrul patrimoniului funciar al Mâtnicenilor. Văduvia a reprezentat o situație nefericită pentru orice femeie în acele timpuri datorită precarității statutului său social-juridic și economic. Potrivit legislației vremii, văduva fără copii, al cărui soț nu și-a redactat testamentul, avea dreptul asupra întregii averi a soțului atâta timp cât nu se

⁴⁰ Pesty, *Krassó*, IV, p. 41 și 115.

⁴¹ Pesty, *A Szörényi bánság*, III, p. 298; Pesty, *Krassó*, IV, p. 90.

recăsătorea⁴². Probabil că soliditatea căsătoriei sale, cât și prestața dată de funcțiile răposatului soț au îndreptățit-o pe Elisabeta Simon să intre în conflict cu rudele acestuia, atunci când s-a pus problema moștenirii averii răposatului, parte însemnată a averii Mâtnicenilor. Seria litigiilor debutează în 8 iunie 1585⁴³ când în fața castelanilor Gheorghe Gârlișteanu și Nicolae Florea și a judeului nobiliar Ladislau Lățug s-au înfățișat membrii tuturor celor trei ramuri ale familiei, respectiv Mâtniceanu, Fărcaș și Groza-Țeicu, pentru a solicita să fie puși în stăpânirea părților de moșii din satele Măru, Mâtnic, *Belien*, *Morencz*, *Ohaba*, *Sacu*, *Cernota*, precum și din prediile *Ozestia*, *Puztatele*, *Zederyes*, *Nalacz*, *Măgura*, *Zlawapatak* și *Zgribest* din comitatul Severin, districtul Caransebeș, stăpâniri rămase în urma morții fără urmași a lui Francisc Mâtniceanu. Acestei solicitări i s-a opus văduva răposatului, Elisabeta Simon, care a cerut ca posesiunile să îi fie lăsate atâta timp cât va purta numele soțului ei. După numai trei zile, în 11 iunie 1585⁴⁴, situația se complică atunci când, având scrisoarea princiară de punere în stăpânire, Baltazar Zagyvai, în numele său și al rudelor sale, se prezintă la fața locului în satul *Morencz* pentru a se trece la înstăpânirea lor. În primul rând, actul din 11 iunie aduce o completare celui anterior, și anume că în discuție nu au intrat doar stăpânirile răposatului Francisc Mâtniceanu, ci și cele ale lui Mihail Mâtniceanu, după câte se pare mort și el fără urmași cam în aceeași perioadă. În al doilea rând, punerea în stăpânire a generat două opreliști: una ridicată de nobilul Ladislau Bratovan, care se opune pentru părțile de moșie ale lui Mihail Mâtniceanu; cealaltă împotriva a fost pronunțată de Lupu Mâtniceanu (care inițial a făcut parte din corpul comun al intereselor familiale) în nume propriu, atât pentru moștenirea lui Mihail Mâtniceanu, cât și pentru cea a lui Francisc Mâtniceanu. Ceea ce este demn de remarcat este faptul că acest Lupu Mâtniceanu era în acel moment căsătorit cu Ana Simon, nepoata de frate a Elisabetei Simon. Potrivit uzanțelor vremii, părțile oponente constituite acum urmau să se prezinte în fața principelui după 15 zile pentru ca acesta să decidă în pricina respectivă. Nu avem cunoștință de hotărârea luată în fața scaunului de judecată princiar în ceea ce privește împărțirea moștenirii între reprezentanții familiei Mâtniceanu. Se pare însă că acum văduvei Elisabeta

⁴² Apud Livia Magina, *Un destin feminin în Banatul sfârșitului de secol XVI: Barbara Moise*, în *AnB* (S.N.), XIX, 2011, p. 286.

⁴³ Pesty, *Krassó*, IV, p. 73.

⁴⁴ Feneșan, *Documente*, p. 70.

Simon i s-a permis să păstreze stăpânirea asupra posesiunilor răposatului ei soț până la sfârșitul vieții sale⁴⁵. Extrem de sugestiv pentru bunăstarea unei femei nobile a vremii și pentru dreptul de a dispune de bunurile sale este testamentul din 6 iunie 1599⁴⁶ al Elisabetei Simon, redactat în prezența mai multor nobili români caransebeșeni. Un aspect trebuie semnalat în primul rând: acela că, prin testament, nobila doamnă a dispus și de bunurile rămase de la răposatului ei soț, în egală măsură cu cele pe care le-a agonisit ea însăși în decursul vieții. Principalii beneficiari s-au dovedit a fi fost Lupu Mâtniceanu, nepoata sa de frate, Ana Simon și copiii ei rezultați din căsătoria cu Lupu Mâtniceanu, precum și fiii lui Ioan Simon (pe care îl bănuim a-i fi fost frate). Astfel, lui Lupu Mâtniceanu i-au revenit, în primul rând, părțile de moșie din satele Sacu, Mâtnic, *Morencz*, Cernota, Ohaba, Ruginos, Măru și *Zgribest* care i-au aparținut răposatului Francisc Mâtniceanu (în fond, părți ale domeniului familiei Mâtnic, care acum sunt direcționate spre un singur moștenitor, fără a se lua în calcul și celelalte ramuri ale familiei). Tot lui i-au revenit și poiana, fânașurile și ogoarele de lângă *Morencz*, cumpărate după câte se pare de autoarea testamentului, precum și suma de 6 taleri. Elisabeta Simon s-a dovedit extrem de generoasă și față de propria familie: Anei Simon și fiilor ei le lasă morile de la Măru și *Morencz*, construite pe propria ei cheltuială⁴⁷, jumătate din grădinile de zarzavaturi și o sumă de bani; lui Gabriel Mâtniceanu, fiul lui Lupu Mâtniceanu și al Anei Simon, îi revine o sabie de argint comandată de soțul ei; Magdalena Mâtniceanu, fiica lui Lupu Mâtniceanu și a Anei Simon, primește un pocal de argint aurit și un pahar de argint; iar fiii lui Ioan Simon au dobândit un fânaș la Racovița, precum și vitele, grânele și banii rămași după moartea Elisabetei. De asemenea, i se mai lasă unui Francisc Lazăr pământurile despre care se precizează că i se cuvin, iar lui Francisc Fodor i-a revenit o casă în Caransebeș aflată în imediata vecinătate a propriei sale locuințe. În felul său, Elisabeta Simon s-a dovedit o bună administratoare a averii soțului său, dar și a celei personale, pe care a sporit-o în timpul vieții și de care a dispus prin testament după moartea sa, dovedind un deosebit atașament față de propria familie, către care va direcționa cea mai mare parte a averii sale. Este un exemplu concludent al faptului că tiparele și constrângerile sociale ale epocii față de femei încep să

⁴⁵ Pesty, *A Szörényi bánság*, II, p. 4.

⁴⁶ Pesty, *Krassó*, IV, p. 224-225.

⁴⁷ Pesty, *A Szörényi bánság*, II, p. 5.

se relaxeze, femeia nobilă devine tot mai vizibilă și mai activă în economia și viața socială a familiei sale, ceea ce a atras desigur și o oarecare libertate de mișcare, aproape nerelevantă documentar în secolele anterioare.

Generația a patra a familiei Simon de Caransebeș însumează opt descendenți cunoscuți nouă, deci semnalati documentar, generație care și-a derulat existența și activitatea la sfârșitul secolului al XVI-lea și în prima jumătate a secolului al XVII-lea. O primă ramură a fost constituită din fiii lui Ioan Simon senior, respectiv Ladislau, Mihail și Ștefan, rezultați din căsătoria acestuia cu Ana Băcuț. *Ladislau II Simon* are o existență puțin reflectată documentar. Dintr-un document datat în 23 martie 1602⁴⁸ aflăm, bunăoară, că un om al său (probabil iobag, oricum nenobil) l-a reprezentat la Ezeriș în cadrul unei importante puneri în stăpânire a lui Andrei Barcsay de Bârcea Mare și a soției acestuia, Drusiana Bogáthy, asupra castelului și târgului Lugoj împreună cu alte 12 moșii din comitatul Severinului. A fost o donație princiară care a stârnit protestele autorităților locale lugojene, care se opun punerii în stăpânire până când noul posesor nu va consimți să recunoască pentru *oppidum* libertățile, scutiurile și îngăduințele acordate acestuia de regi și principii în secolele XV-XVI⁴⁹. Se mai știe faptul că a fost căsătorit cu Marinca, împreună cu care a avut un fiu, pe Ladislau Simon, și o fiică, Anuca (*Annók*). În genealogia lui Pesty în anul 1620 apare ca fiind decedat.

Fratele său, *Mihail II Simon*, pare a fi fost mult mai bine poziționat în schema genealogică familială, ocupând la un moment dat funcția de jude nobiliar (*judex nobilium*) al Caransebeșului. În această calitate, în 19 aprilie 1608⁵⁰ de pildă, el a participat alături de vicecomiții Severinului la o înțelegere prin care Ana Simon și fiul ei, Gabriel Mâtniceanu (în fapt, verișoara și nepotul său), au zălogit mai multe pământuri nelucrate din satul Mâtnic lui Radu Berla. În anul următor, în 5 iunie 1609⁵¹, participă în aceeași calitate de jude nobiliar la procesul dintre ruda sa, Gabriel Mâtniceanu, și Anuța Criciovan (*Kriczouay*) privitor la plata unei datorii a văduvei față de nobilul din familia Mâtnicenilor.

În sfârșit, despre ultimul fiu al lui Ioan Simon senior, *Ștefan II Simon*, documentația vremii oferă mai multe informații relevante pentru profilul

⁴⁸ Feneșan, *Documente*, p. 123.

⁴⁹ Ibolya Șipoș, *Contribuții la istoricul nobilimii lugojene*, în *AnB* (S.N.), XV, 2007, p. 156.

⁵⁰ Pesty, *Krassó*, IV, p. 249.

⁵¹ *Ibidem*, p. 257; Feneșan, *Diplome*, p. 47, nota 157.

unui nobil bănăţean al secolului al XVII-lea. În primul rând, se poate afirma cu certitudine că el s-a născut în anul 1597, căci un document din 1635⁵² menţionează că în acel moment Ştefan Simon avea vârsta de 38 de ani. Fiu al lui Ioan Simon şi al Anei Băcuş, el a contractat o căsătorie cu Doroteea Domşa, cu care se pare că a avut un fiu, Petru Simon. Dat fiind faptul că în aceeaşi perioadă trăia o rudă a sa, purtătoare a aceluiaşi prenume, îl întâlnim în documente ca Ştefan Simon senior, o practică curentă în această familie nobiliară, după cum am văzut în paginile anterioare. S-a numărat, la fel ca şi înaintaşii săi, printre nobilii de seamă ai Caransebeşului, purtând titlul de *egregius*, dovadă a statutului privilegiat, de reprezentant al elitei sociale comitatense, posesor de avere şi demnităţi în plan local. La mijlocul secolului al XVII-lea el s-a ridicat la demnitatea de *judex primarius* al Caransebeşului, fiind semnalat ca atare în documente din anii 1646-1647⁵³ când, alături de sfatul oraşului, asistă la o serie de tranzacţii funciare survenite între mai mulţi nobili caransebeşeni. În 1648 ocupă funcţia de *judex nobilium* al Caransebeşului⁵⁴. În planul stăpânirilor funciare, bănuim că s-a numărat printre principalii deţinători a patrimoniului familial, ca moştenitor direct al tatălui său, Ioan Simon senior. De altfel, două documente îl pomenesc indirect, ca stăpân al unor iobagi din Zorlenţu Mare care, în 1637⁵⁵ şi 1640⁵⁶ asistă la faţa locului la punerea în stăpânirea unei părţi din moşia Brebu a lui Grigore Tivadar. În 1635 îl întâlnim pe Ştefan Simon senior în două ipostaze interesante prin ineditul informaţiei furnizate, atât de focalizate în general pe problemele legate de dreptul de stăpânire sau succesiune. Astfel, în 25 mai 1635⁵⁷ el s-a numărat printre martorii adunaţi în casa misionarului iezuit Gheorghe Buitul, la cererea văduvei Adviga Torok, pentru a întări faptul că, în urmă cu câţiva ani, soţul acesteia, Gaşpar Duma, a chemat la el acasă mai mulţi nobili din Caransebeş, în prezenţa cărora şi-a redactat testamentul conform căruia întreaga sa avere a fost transmisă soţiei sale şi fiului acesteia din prima căsătorie, Nicolae Măcicaş. Ineditul informaţiei este dat de ambientul în care s-a desfăşurat această reuniune a martorilor, căci Gheorghe Buitul a fost un cunoscut misionar iezuit, originar din Caransebeş, care în deceniul al treilea

⁵² Feneşan, *Documente*, p. 163.

⁵³ *Ibidem*, p. 192-193; D.L. Țigău, *Aspecte din activitatea prim-juzilor*, p. 135.

⁵⁴ Pesty, *A Szörényi bántóság*, II, p. 258.

⁵⁵ Pesty, *Krassó*, II/2, p. 299.

⁵⁶ Pesty, *Krassó*, IV, p. 318.

⁵⁷ Feneşan, *Documente*, p. 163.

al secolului al XVII-lea a făcut operă misionară printre românii din zona banatului de Caransebeș și Lugoj⁵⁸. Nu putem decât să emitem ipoteza că implicarea lui Ștefan Simon în acest context poate fi o mărturie asupra apartenenței sale confesionale la catolicism într-o vreme în care elitele bănățene oscilau între Reformă și catolicism, conform spiritului vremurilor din întreg principatul Transilvaniei. În sfârșit, în 12 septembrie 1635⁵⁹ Ștefan Simon apare în calitate de pârâș, de data aceasta într-un interesant proces de lotrie, în care aduce o serie de martori care să îi certifice atitudinea pe care a avut-o la un moment dat pe parcursul evenimentelor. Se pare că un oarecare Iani Muskali grecul a fost jefuit de patru lotri, cărora un Ioan Regaș le-ar fi vândut o pușcă, existând suspiciunea că Ștefan Simon ar fi avut cunoștință despre acest fapt. Însuși vicecomitele de Severin, Ioan Fiat, a depus mărturie în fața nobililor Nicolae Ivul și Andrei Tivadar, mărturie care suna în felul următor: „Dacă Ștefan Simon a dat de știre ori nu (despre vânzarea puștii – *n.n.*), aceasta nu o știu. Știu aceasta, că atunci când noi, comiții, am pornit să-l căutăm acasă pe acel Ioan Regaș - Ștefan Simon aflându-se printre noi – a luat-o înainte cu calul. I-am interzis să plece atunci când ne-am îndreptat spre satul numit Brebu, unde l-am găsit pe Ioan Regaș la casa sa”. La fel au mărturisit și ceilalți martori solicitați de pârâș. Documentul nu cuprinde și verdictul pricinii respective; rămâne însă de semnalat bănuiala care a planat la un moment dat asupra unui nobil al Caransebeșului de a fi fost implicat (chiar și indirect) în acțiuni mai puțin onorante, dar frecvente în acele vremuri tulburi.

A doua ramură a generației a patra a familiei îl cuprinde pe *Petru II Simon*, fiu al lui Ștefan I Simon, ce s-a numărat în anul 1591 printre beneficiarii reconfirmării familiei în stăpânirea moșiilor părintești alături de unchii săi Ioan Simon senior și Ioan Simon junior. Referitor la persoana sa se știe doar că în anii 1603-1604 a deținut funcția de jude nobiliar al Caransebeșului⁶⁰.

Cea de-a treia ramură a generației a patra este reprezentată de una din cele mai interesante prezențe feminine din cadrul familiei Simon, este vorba de *Ana Simon*, fiica lui Mihail I Simon și nepoata de frate a lui Ioan Simon junior și a Elisabetei Simon. Prin căsătoria cu Lupu Mâtniceanu intră în numeroasa și influenta familie a Mâtnicenilor și nu putem să nu ne

⁵⁸ V. Achim, *Banatul în evul mediu*, p. 159.

⁵⁹ Feneșan, *Documente*, p. 166.

⁶⁰ Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 324; Pesty, *Krassó*, IV, p. 233.

întrebăm dacă acest mariaj nu a fost facilitat de faptul că mătușa sa după tată, Elisabeta, a fost la rândul ei căsătorită în aceeași familie. Împreună cu soțul ei au avut mai mulți fii și fiice, documentele semnalându-i nominal doar pe Gabriel, Ioan și Magdalena. Informația vremii o prezintă ca o femeie activă și tenace, care nu a ezitat să se înfățișeze în fața scaunelor de judecată atunci când s-a văzut în repetate rânduri în situația de a-și proteja atât drepturile care îi reveneau din moștenirea părintească, cât și pe cele ale copiilor săi, succesori în cadrul averii Mătneceanu. Se confruntă cu o primă problemă de moștenire încă din tinerețe, atunci când, în 27 noiembrie 1582, în urma morții tatălui ei, Mihail Simon, și ca urmare a unei tocmeli anterioare între acesta și fratele său, Ioan Simon junior, unchiul fetei, s-a convenit ca o parte din satele Domașnea, Cornea, Cănicea, Cornereva, Bogâltin și Zăgujeni din districtul Caransebeș să îi fie predate fetei, ceea ce Ioan Simon nu a făcut, păstrând bunurile în stăpânirea sa⁶¹. Am constatat în paginile anterioare faptul că aceste posesiuni nu au făcut parte din patrimoniul funciar al familiei Simon, fiind stăpânite în condizionalitate de familiile Vaida, Moise și Fodor, care și le-au disputat timp de mai multe decenii⁶². În ce mod a intrat tatăl Anei Simon în stăpânirea unor părți din aceste moșii ne este necunoscut. Cert este faptul că ele au făcut parte din averea lui personală, drept pentru care s-a considerat îndreptățit să le lase moștenire fiicei sale, independent de bunurile care au făcut parte din patrimoniul familial, ceea ce fratele său Ioan Simon a acceptat, cel puțin în timpul vieții lui Mihail Simon. Iată că după moartea acestuia unchiul refuză să onoreze înțelegerea avută cu fratele său și reține pentru el părțile de moșii asupra cărora nu ar fi fost îndreptățit. Cauza Anei Simon, ajunsă în față principelui în 1582, va fi reluată doi ani mai târziu, de data aceasta ea fiind susținută de soțul ei, Lupu Mătneceanu, ceea ce cu siguranță că a dat greutate argumentației juridice. Astfel, în 1 mai 1584⁶³, principele Sigismund Báthory de Somlío le va cere mai multor nobili din Caransebeș să îl caute pe Ioan Simon junior și să îl admonesteze pentru refuzul de a preda părțile din moștenirea părintească reclamantei, cerându-i totodată fie să se supună voinței princiare, fie să se prezinte la Curte pentru a lămuri lucrurile. Deși nu cunoaștem decizia finală în acest proces, bănuim că s-a ajuns la o înțelegere amiabilă între Ana Simon și unchiul său, căci în 11

⁶¹ Feneșan, *Documente*, p. 65; I. Costea, *op. cit.*, p. 106 și 111.

⁶² D.L. Țigău, *Familia nobililor Vaida*, p. 205.

⁶³ Feneșan, *Documente*, p. 66.

martie 1590⁶⁴ cei doi apar împreună, alături de Elisabeta (Ersilia) Simon și de alți reprezentanți ai familiilor Vaida și Jojica, judecându-se cu nobilii Francisc, Petru și Pavel Măcicaș pentru averea pe care o aveau în comitatul Hunedoara, fără ca documentul să consemneze posesiunile disputate. Fiind vorba, probabil, de o pricină complexă, familiile Simon, Vaida și Jojica au încredințat susținerea cauzei viteazului Ioan Boronkai, căruia se înțeleg să îi cedeze, în caz de reușită, fiecare 1/3 din partea lor din moșiile câștigate, în caz contrar ei neavând nicio obligație față de acesta. O regăsim mai apoi, la sfârșitul secolului, ca principală beneficiară, alături de soțul ei, Lupu Mâtniceanu, a testamentului mătușii sale, Elisabeta Simon, de la care îi rămân ei personal și copiilor ei mai multe mori la Măru și Morenț, grădini de zarzavat, obiecte prețioase și bani, cu obligația ca Ana Simon și soția lui Mihail Fodor să o întrețină pe autoarea testamentului până la sfârșitul vieții. Soțul său a primit în schimb o bună parte a averii Mâtniceanu, pentru care se va judeca în repetate rânduri cu rudele sale colaterale în anii care au urmat⁶⁵. După moartea lui Lupu Mâtniceanu constatăm că sarcina prezerării drepturilor de moștenire ale copiilor săi, Gabriel și Ioan, a fost asumată de mama lor, Ana Simon, care în 21 august 1624⁶⁶, prin reprezentantul ei Petru Ruda, iobag din Morenț, se opune hotărârii princiare prin care așa numitele „părți Zagyvai” din averea Mâtnicenilor să fie atribuite lui Francisc Groza zis *Farkassi* de Sacu. Se pare că în acel moment împotrivirea Anei Simon nu a avut sorți de izbândă, „părțile Zagyvai” rămânând în stăpânirea lui Francisc Groza. Este ultima informație asupra acestei descendente a familiei Simon, o exponentă a femeilor nobile din Caransebeșul de la cumpăna secolelor XVI-XVII care merită reținută pentru creionarea unui portret cât mai veridic asupra rolului femeii nobile în societatea amurgului de ev mediu bănățean.

În sfârșit, cea de-a patra ramură a generației a treia a familiei Simon i-a cuprins pe urmașii lui Ioan Simon junior, pe Gheorghe, Sigismund și Anuca, preluați ca atare din schița genealogică întocmită de Pesty Frigyes. Cel mai bine poziționat a fost *Gheorghe III Simon*, întâlnit în documente cu titlul de *egregius*⁶⁷, la fel ca și alte rude ale sale. Ca nobil de vază al Caransebeșului a fost prezent în cadrul unor scaune de judecată ale orașului, ce au

⁶⁴ Veress, *Documente*, p. 210-211.

⁶⁵ Boldea, *Mâtnicenii de Ohaba-Mâtnic*, p. 262-264.

⁶⁶ Pesty, *Krassó*, IV, p. 280.

⁶⁷ Feneșan, *Documente*, p. 132.

dezbătut în anii 1612⁶⁸ sau 1641⁶⁹ diferite litigii funciare ale familiilor Fiat, Mâtniceanu sau Găman. Probabil că experiența dobândită cu aceste ocazii, cumulată cu tradiția deja existentă în familie de mai bine de un secol, l-au propulsat în funcția de jude nobiliar de Caransebeș, deținută temporar în anul 1643 și apoi neîntrerupt între anii 1650-1654⁷⁰. Îl regăsim astfel, alături de vicecomiții de Severin și alți jurați, punând în aplicare o execuție silită în valoare de 100 de florini, aplicată în 10 iulie 1643⁷¹ lui Ioan Zgriba din Morenț la cererea lui Ioan Mâtniceanu, rezolvând în 30 iulie 1650⁷² problema moștenirii lui Ioan Mâtniceanu în favoarea văduvei acestuia, Cătălin Vaida, sau asistând în 6 martie 1652⁷³ la înnobilarea lui Dimitrie Călina, căruia principele Gheorghe Rákóczi II îi acordă diploma de înnobilare și blazon.

Despre fratele său, *Sigismund Simon* s-au păstrat informații minime. Știm doar că în anul 1626⁷⁴ Nicolae Găman i-a interzis să ia în posesie Zorlențu Mare, situație destul de contrariantă, de vremea ce satul aparținea încă din 1544 familiei Simon. Probabil a fost vorba de părțile din acea moșie care i-au revenit ca moștenire lui Sigismund Simon și pe care, într-un anumit context care ne scapă, le-a pierdut în favoarea lui Nicolae Găman.

Cât despre fiica lui Ioan Simon junior, Anuca sau Anuța (*Annók*) documentele nu pomenesc decât faptul că a fost căsătorită cu nobilul Pavel Micanda, cu care a avut o fiică, Magdalena, intrată prin căsătorie în mult mai cunoscuta familie nobilă a Gârliștenilor⁷⁵.

Generația a cincea a familiei Simon de Caransebeș este mult mai puțin numeroasă și relevantă în comparație cu generațiile anterioare. Trăitoare în deceniile de la mijlocul secolului al XVII-lea, ea a avut cu siguranță de suferit de pe urma vicisitudinilor politice care au lovit banatul de Caransebeș și Lugoj, cedat în 1658 în totalitate otomanilor. Însăși relațiile de rudenie pe care le-am putut reconstitui sunt relative, în lipsa unei informații documentare concludente. Astfel, acestei generații îi aparțin, în

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Pesty, *Krassó*, IV, p. 327-328.

⁷⁰ Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 328.

⁷¹ Pesty, *Krassó*, IV, p. 337.

⁷² *Ibidem*, p. 347.

⁷³ Feneșan, *Diplome*, p. 195.

⁷⁴ Pesty, *Krassó*, II/2, p. 299.

⁷⁵ Pesty, *A Szörényi bánság*, I, p. 472.

primul rând, Ladislau și Ana Simon, copiii lui Ladislau II Simon și ai Marincăi, conform genealogiei lui Pesty. *Ladislau III Simon* este și el atestat în acte în calitate de *egregius*, participând ca nobil al Caransebeșului fie la înobilizarea, în 20 aprilie 1628, a casei din Lugoș a lui Gheorghe Loncea⁷⁶, fie la o verificare la fața locului, în 7 iulie 1639, a dreptului de stăpânire al Anuței Criciovan, văduva lui Francisc Groza, asupra pământurilor rămase de la răposatul ei soț, verificare solicitată de Ioan Mâtniceanu, văr al lui Ladislau Simon⁷⁷. În 1642⁷⁸ asistăm la o interesantă înțelegere între Ladislau Simon, pe de-o parte, și Nicolae Măcicaș împreună cu soția sa, Sara Găman, pe de-altă parte, aceasta din urmă fiind nimeni alta decât fiica Anucăi Simon, deci nepoata sa de soră. Tocmai datorită acestei strânse rudenii, Ladislau Simon le-a dăruit pentru totdeauna un loc de vie lăsat pârlog pe dealul Teiușului, cu condiția că dacă nu vor avea urmași, respectiva vie să-i revină lui Ladislau și fiilor săi (nenominalizați, din păcate). Și mai interesant este faptul că, după un timp, deoarece Nicolae Măcicaș a reușit, probabil cu multă pricepere, să ridice o vie roditoare în acel loc, s-a produs un nou schimb: Nicolae Măcicaș îi dă lui Ladislau Simon via refăcută, primind de la acesta vechea sa vie pentru a o putea stăpâni cu drept perpetuu. Nu putem decât să bănuim că Ladislau Simon s-a folosit în beneficiul său de priceperea nepotului prin alianță de a pune pe picioare și întreține o vie roditoare, iar nobilul Măcicaș și-a uzitat această abilitate pentru a dobândi o vie în stăpânire pentru el și urmașii săi.

Sora sa, *Ana II Simon*, a fost și ea una din reprezentantele familiei ce merită menționată, la fel ca și antecesoarele sale, Elisabeta Simon și Ana I Simon. A rămas în memoria documentelor mai ales datorită căsătoriilor contractate, prima cu Ladislau Găman, membru al influentei familii Bizerea-Găman de Caransebeș, cu care a avut însă doar două fiice, Margareta și Sara⁷⁹, ultima căsătorită, după cum am văzut, în familia la fel de veche a Măcicășeștilor. În urma morții primului soț ea nu a ezitat să se judece în 30 iunie 1622⁸⁰ cu ruda sa, Nicolae Găman, care i-a solicitat să îi înapoieze suma de 60 de florini împrumutată răposatului ei bărbat. Departe de a fi intimidată, Ana Simon a dat în judecată patru iobagi ai lui Nicolae Găman, pe care îi acuză de violențe pentru care ar fi putut cere chiar și

⁷⁶ Feneșan, *Diplome*, p. 247.

⁷⁷ Pesty, *Krassó*, IV, p. 313.

⁷⁸ Feneșan, *Documente*, p. 178; D.L. Țigău, *Familia Bizere-Găman*, p. 66.

⁷⁹ D.L. Țigău, *Familia Bizere-Găman*, p. 47.

⁸⁰ Feneșan, *Documente*, p. 150.

pedeapsa cu moartea. În cele din urmă, prin mijlocirea unor oameni buni s-a ajuns la o înțelegere amiabilă, ambele părți renunțând la acuzații și la cererile de despăgubire. Rămasă văduvă în 1622, Ana Simon s-a recăsătorit cu Ștefan Lada, fost jude nobiliar în Totești, districtul Hațeg, însă peste doar câțiva ani rămâne din nou văduvă la vârsta de 68 de ani⁸¹. Alte informații asupra acestui personaj feminin al familiei nu mai posedăm.

Rămân imposibil de relaționat alți trei membri care aparțin, în opinia noastră, acestei a cincia generații a familiei: un *Nicolae II Simon*, nobil de Caransebeș, pomenit în anul 1612⁸² ca membru al scaunului de judecată ce a soluționat un litigiu între Ladislau Găman și Ștefan Lada, un *Ioan III Simon*, martor în 1635⁸³ la redactarea testamentului lui Gașpar Duma sau un *Ștefan II Simon junior*, al cărui iobag Ștefan Motoș din Zorlențu Mare a participat în 1640⁸⁴ la o punere în stăpânire în satul Brebu.

La mijlocul secolului al XVII-lea familia Simon resimte, la fel ca toate celelalte reprezentante ale elitei românești bănățene, marasmul cedării necondiționate a banatului de Caransebeș și Lugoj către otomani în anul 1658. Momentul în sine a avut efecte nefaste asupra comunității nobiliare bănățene, căci sistemul de proprietate consolidat de-a lungul secolelor s-a destrucțurat, familiile nobile luând în cea mai mare parte calea exilului. Nu știm dacă acesta a fost și cazul familiei Simon; putem doar presupune că ea s-a deplasat spre comitatul învecinat al Hunedoarei, unde știm că anumiți membri ai săi au avut proprietăți încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Atunci când în 1688, pe fundalul tratativelor dintre habsburgi și elitele conducătoare ale Transilvaniei în vederea transferării suzeranității habsburgice asupra principatului, se produce ce-a de-a doua ocupație militară a Banatului de către imperiali, are loc revenirea în provincie a unei părți a nobilimii severinene, de origine românească, retrasă în comitatele vecine cu treizeci de ani în urmă. Această revenire a fost bine motivată de intenția de a obține o *restitutio in integrum* a situației de dinainte de 1658, ceea ce presupunea atât redobândirea vechilor stăpâniri funciare, cât și exercitarea aceluiași atribuții în organizarea politico-administrativă a ținutului de baștină. Purtătorul de cuvânt al acestor interese a fost Petru Macskási de Tincova, alături de care regăsim numele multor familii nobile române de tradiție: Măcicaș, Fiat, Găman, Gârlișteanu, Ivul, Fodor, Lățug, Vaida,

⁸¹ Pesty, *A Szörényi bántóság*, I, p. 475.

⁸² Feneșan, *Documente*, p. 134.

⁸³ *Ibidem*, p. 163.

⁸⁴ Pesty, *Krassó*, IV, p. 318.

Peica, Floca, Iojica, Marga, exponente ale elitei sociale a Banatului montan din secolele XIV-XVII⁸⁵. Printre ele niciun reprezentant al familiei Simon. În schimb, în conscripția imperială din 30 august 1688⁸⁶, care a dus la înregistrarea a 170 clădiri, locuri de casă și alte bunuri imobiliare (mori, vii, grădini) aflate în interiorul sau exteriorul incintei fortificate a Caransebeșului, printre cei care își reclamă și înregistrează casele regăsim numele lui Petru Simon, Gheorghe Simon, Ștefan Simon, Nicolae Simon cu fiica, Ioan Simon, Ladislau Simon și Gabriel Simon, cu siguranță reprezentanți ai generațiilor cinci și șase ale familiei. Este o dovadă contundentă asupra modului în care această familie a supraviețuit vicisitudinilor vremii, pentru a se întoarce în ținutul de baștină în speranța unei normalități politice care să îi reazeze în structurile sociale și patrimoniale cărora le-au aparținut până la fatidicul an 1658.

Un ultim reprezentant al său, Sigismund Simon, apare implicat în evenimentele turbulente ale anilor 1695-1699, generate de fricțiunile dintre comunitatea nobilimii locale și autoritățile imperiale pe tema respectării vechilor privilegii ale bănațenilor, inclusiv a dreptului de a-și alege proprii conducători. Sigismund Simon, atestat ca purtând titlul de *egregius*, la fel ca mulți dintre antecesorii săi, s-a numărat printre susținătorii vicecomitelui Petru Macskási (Măcicaș), alături de care se spune că nu a precupețit niciun efort pentru a ajuta la buna funcționare a administrației comitatense, drept pentru care ei au intrat în conflict cu haiducii sârbi din garnizoana Caransebeșului, fiind jefuiți de aceștia de cinci ori și amenințați cu moartea în mai multe rânduri, atunci când au intervenit în apărarea populației orașului⁸⁷. Tot el a depus mărturie în 1699 în favoarea aceluiași Petru Macskási, acuzat de înaltă trădare datorită presupusei sale atitudini controversate din timpul atacului otoman asupra Caransebeșului în 7 august 1697. Nobilul Simon, aflat în acel moment în afara cetății, pe Dealul Viilor, a mărturisit că vicecomitele acuzat a luptat cu curaj alături de apărători, însă trei dintre slugile sale au dezertat în tabăra curușilor, luând cu ei caii și harnașamentul stăpânului, spre marea pagubă a acestuia⁸⁸. Din același

⁸⁵ C. Feneșan, *Stăpâni și supuși în comitatul Severinului în timpul celei de-a doua ocupații habsburgice (1688-1699)*, în *Banatica*, 14, p. 149-151.

⁸⁶ Idem, *Caransebeșul la începutul celei de-a doua stăpâniri habsburgice*, în *RI*, VII, 1996, 1-2, p. 77-85.

⁸⁷ *Ibidem*, Anexă, doc. III, p. 188.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 194. Documentul precizează că în acel moment Sigismund Simon avea în jur de 49 de ani.

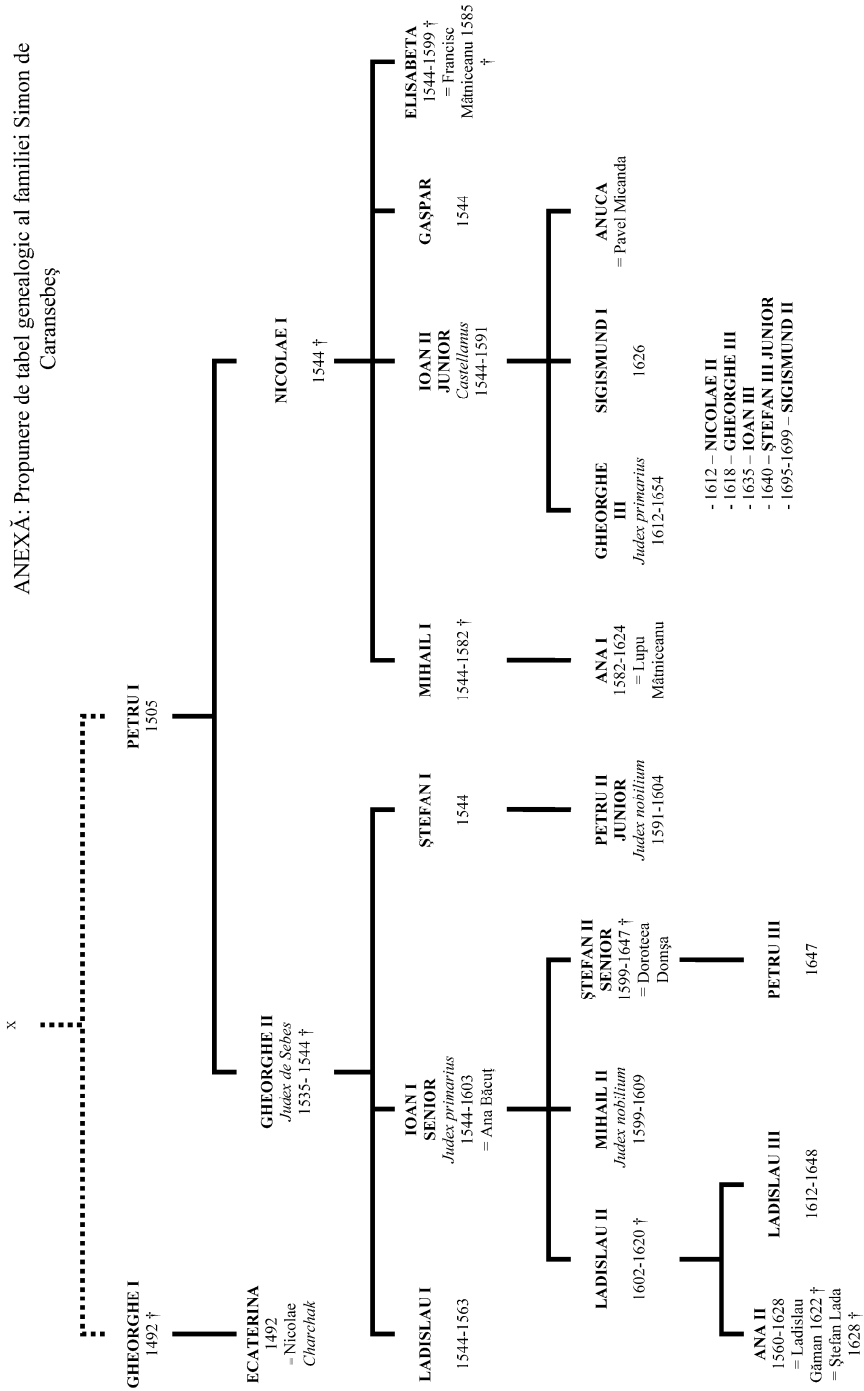
document datat în 20 ianuarie 1699 aflăm faptul că el și-a recuperat, este adevărat că doar cu drept de uzufruct, moșiile Zorlențu Mare și Vârciorova, de unde a încasat dările prestate de populație, cu plata unei cote parte către fiscul imperial. La Zorlențu Mare este amintit chiar un *judex pagi* (jude sătesc) care s-a ocupat cu strângerea dărilor. Din datele furnizate de document reiese, de pildă, că de pe moșia Zorlențu Mare fiscul imperial a colectat în 1694 suma de 440 florini renani, o sumă mare raportată la celelalte sate, iar în anii 1697-1698 același sat a dat 140 de ducați, 140 de câble de porumb și *potkovina* (darea potcoavei) în valoare de 1 florin, în timp ce de la Vârciorova s-au colectat 30 de ducați și 30 de câble de porumb. Acestea sunt ultimele informații asupra existenței acestei familii în perimetrul Banatului natal. Revenirea temporară a otomanilor în 1699 și, mai apoi, integrarea totală a Banatului, ca provincie de sine stătătoare, în cadrul Imperiului Habsburgic în cursul anului 1718 a marcat sfârșitul istoriei nobilei române bănățene.

Concluzii. Finalul demersului nostru presupune o serie de considerații care se degajă din prelucrarea informației documentare. O primă observație se referă la faptul că portretul genealogic schițat este cel al unei familii nobile a Caransebeșului secolelor XVI-XVII, o familie românească în opinia noastră, opinie fundamentată pe ambientul majoritar românesc în care și-a desfășurat existența, pe alianțele matrimoniale încheiate exclusiv cu alte familii nobile române bănățene sau hațegane sau pe realitatea că onomastica familială, ce denotă un anumit conservatorism prin repetarea obstinantă a unor prenume, nu trădează o înclinație spre maghiarizare, în pofida faptului că elitele românești ale Banatului au făcut în secolele anterioare tranziția de la ortodoxie la catolicism. Nu credem că familia a fost atrasă în fenomenul Reformei care a afectat o parte a populației românești a Caransebeșului; am întâlnit membri ai familiei în compania celebrului iezuit Gheorghe Buitul, o posibilă dovadă pentru a susține catolicismul acesteia. A fost, de asemenea, o exponentă a „noii” nobilei de funcție, ce a proliferat în Banatul montan încă de la sfârșitul secolului al XV-lea, o serie de membri ai săi fiind atestați în repetate rânduri în calitate de castelani, primari, juzi nobiliari sau jurați ai Caransebeșului, o paletă aproape completă a demnităților exercitate în plan local. Este o dovadă elocventă a implicării active a acestei familii în cotidianul social-economic și politico-juridic al urbei, fapt care mărturisește în egală măsură asupra statutului său privilegiat, a respectabilității manifeste, a științei de carte și a

unei bunăstări materiale presupusă în mod intrinsec de ocuparea unor asemenea funcții. Din alt unghi de vedere însă, cu ale sale 13 moșii care au constituit nucleul stabil al patrimoniului său funciar (fără a lua în calcul posesiunile care au aparținut în mod temporar sau conjunctural unora din membri ei), familia nobililor Simon de Caransebeș nu s-a numărat printre marile posesoare de domenii din banatul de Caransebeș și Lugoj, fiind devansată de familii ca Fiat, Găman-Bizerea, Jojica sau Vaida, care au ajuns să dețină în timp zeci de moșii în comitatul Severinului sau în afara acestuia.

În altă ordine de idei, ceea ce a reieșit din informația documentară parcursă a fost profilul unei familii bine încheiate, cu relații și afinități evidente, cu o extensie evolutivă de două secole în care membrii săi s-au preocupat atât de propășirea familială, cât și de servirea comunității în mijlocul căreia trăiau. O atenție aparte atrage imaginea femeilor în cadrul ansamblului familial, ce au jucat un rol mult mai activ și mai bine definit în comparație cu alte nuclee familiale. Astfel, ele participă pe picior de egalitate cu bărbații familiei la tranzacții funciare, moștenesc pământuri, nu numai zestrea și bunurile dotale, redactează testamente sau se judecă pentru drepturile lor în fața forurilor competente locale sau centrale. Este o imagine vivace a unei componente a societății românești bănățene din perioada de amurg a evului mediu, un studiu de caz care a oferă cercetării istoriografice multiple fațete de analiză, care conduc la definirea unei interesante tipologii ce vine să se integreze portretului elitelor sociale bănățene.

ANEXĂ: Propunere de tabel genealogic al familiei Simon de Caransebeș

PRE-MODERN IDENTITIES IN THE BANAT: A FAMILY OF
DIGNITARIES FROM THE BANAT OF CARANSEBEȘ AND LUGOJ

Abstract

The history of the family Simon of Caransebeș we plan to write on within this article from a genealogic point of view, presents an interesting variant of the Banat social elites picture. The article is meant to round the image of the Romanian social elites within the Principality of Transylvania era, an ever more abundant one in the historical literature the last years. There was a series of difficulties to reconstitute that family history on a genealogic basis – similarly to other cases we have studied –, as a result of the reference material unsubstantiality and inconsistency. Under such a perspective and within the radius of information we possess now we have tried to reconstitute the profile of each of the family's members as fitted in his generation. An unequal construction was drawn up, strictly accorded to what the acts of that time had registered and to what the passed time preserved.

The genealogic image corresponds to that of a noble family from the 16th–17th centuries Caransebeș, a Romanian family in our opinion, on the ground of a majority Romanian milieu the family lived in, of their matrimonial alliances exclusively concluded with other Romanian noble families from the Banat or Hațeg, or the fact that the family onomatology, with a certain conservative line by an obstinate reiteration of some Christian names, does not show any proclivity to Magyar language even if the Romanian elites in the Banat passed the anterior centuries from Orthodoxy to Catholicism. As a result of the reference data we have gone over, we have the profile of a well knocked together family, with obvious relations and affinities, with an evolutionary development of two centuries within which the family's members concerned themselves both with the family advancement and the community they lived in serving up.

The family was also an exponent of the “new” nobility of position which had proliferated in the eastern Banat since the end of the 15th century, a series of its members having repeatedly held for castellan (*castellanus*), mayor (*judex primarius*), nobiliary magistrate judge (*judex nobilium*) or jury man (*juratus*) in Caransebeș, so to say an almost complete palette of the local dignities. It is an eloquent proof concerning that family active involvement in the social-economic and political-juridical current life of the city, a fact that also pleads for its privileged status, its obvious honor, education, and an intrinsic assumed welfare when holding such dignities.